

Vis,
du
kan
lide
dem

Mens den gode lærer-elev-relation engang blev opfattet som 'nice to have', er den relationelle opgave i dag flyttet ind som en vigtig del af gymnasielærerjobbet. Opgaven kræver både venlighed og tydelighed og foregår på flere niveauer, fortæller forsker i lærer-elev-relationen, Dorte Ågård.

Af **Eva Frydensberg Holm**

”Vis dine elever, at du godt kan lide dem”.

Sådan lød forsker og ph.d. Dorte Ågårds råd til en af de gymnasielærere, hun observerede i forbindelse med et pædagogisk udviklingsforløb om klasseledelse.

Læreren var professionel og dygtig til sit fag, men hun virkede samtidig tillukket og lidt kølig, så Dorte Ågård foreslog hende at styrke kontakten og vise eleverne, at hun kunne lide dem. Det kunne for eksempel være ved at bruge nogle minutter på at tale med dem om løst og fast, før hun gik i gang med sin egentlige undervisning. Hun foreslog også læreren at vise lidt mere af sig

selv. Hun kunne dele en filmoplevelse eller fortælle noget om sine børn. Noget personligt, uden at det blev privat.

Da Dorte Ågård mødte læreren et par måneder senere, fortalte læreren, at hun havde taget rådene til sig, og at hun oplevede, at eleverne var blevet mere engagerede og deltagende i undervisningen.

Mens vi tidligere ansuede det at skabe gode relationer til eleverne som en slags flødeskum, og som noget, der var adskilt fra gymnasielærers faglige kerneopgave, er relationsarbejdet i dag flyttet ind i hjertet af professionen. For 10-15 år siden var det, ifølge Dorte Ågård, stadig okay at sige 'det er ikke en del af min lærerrolle. Jeg er

fysiklærer, jeg underviser i fysik'. Det er det ikke længere.

"Jeg hører i dag gymnasielærere tale om den relationelle opgave som en selvfølgelig del af lærerrollen. Den er blevet en vigtig – men vanskelig – del af gymnasielærerfaget. Ligesom i andre såkaldte relations-professioner, som fx socialrådgiver, pædagog og psykolog. Man er de allerseneste år også begyndt at tale om, at det er en opgave, lærerne skal løse i fællesskab, og at der derfor også er en ledelsesopgave i at facilitere lærersamarbejdet," siger hun.

Lærer-elev-relationen har kun fået større betydning

Forskningen har længe været klar i mælet: Kvaliteten af lærer-elev-relationen er en af de faktorer, der har allerstørst betydning for både elevernes trivsel og for, hvordan de klarer sig fagligt. Og sidste år viste en stor trivselsundersøgelse, som SDU lavede blandt unge på ungdomsuddannelser, at relationen til læreren har stor betydning for ikke bare elevers emotionelle og sociale trivsel, men også deres faglige trivsel. (læs mere om undersøgelsen på side 29).

Dorte Ågård var med sin ph.d.-afhandling i 2014 den første herhjemme, der undersøgte lærer-elev-relationen i gymnasier, og allerede dengang kunne hun konkludere, at en god relation til læreren var noget af det, der havde størst betydning for elevernes motivation. Siden har hun i en lang række forskningsprojekter arbejdet med, hvordan man omsætter ph.d.'ens teoretiske indsigter til praksis i klasseværelserne, og holdt oplæg på mere end 400 skoler.

Ifølge Dorte Ågård er den relationelle opgave kun blevet vigtigere de seneste år. Diversiteten i elevgruppen er blevet større, og flere elever kæmper med mistrivsel.

"Vi kan diskutere, hvor stort mistrivselsproblemet er, men det er der. Og er man i mistrivsel og psykisk sårbar, betyder det rigtig meget at blive mødt af en lærer, der er støttende og viser tillid og tiltro," siger hun.

Og de sidste mange år har skærmene i bogstavelig forstand fået lov at komme imellem lærer og elever.

"Der er helt elementært mindre øjenkontakt, og skærmene i klasseværelset udfordrer elevernes koncentration. Det skaber konflikter og stiller øgede krav til læreren om at finde en autoritetsform, hvor han eller hun

"Når eleverne spørger: 'Hvorfor skal vi læse Erasmus Montanus, der er fra begyndelsen af 1700-tallet', kan det være lærerens egen glæde og oplevelse af værket, der trækker eleverne ind i komedien."

Dorte Ågård

hverken er ligeglad eller forfalder til noget meget autoritært," siger hun.

Relationelle budskaber i alt

Men hvordan skal vi egentlig forstå lærerens relationelle opgave? Det måtte Dorte Ågård faktisk ændre sin opfattelse af, da hun for 15 år siden begyndte at dykke ned i emnet. Det viste sig nemlig, at den skulle anskues langt bredere end det rent personlige, som hun i første omgang havde antaget, at det handlede om.

"Kort fortalt fortolker eleverne alt, hvad der sker i undervisningen, som relationelt. Lærerne sender relationelle budskaber i alle de faglige og didaktiske valg, de træffer, og det, eleverne opfanger, er afgørende for, om de tør kaste sig ud på det dybe vand, det er at lære. Det gør de kun, hvis de har tillid til læreren," siger hun.

Hun forklarer, at det relationelle på den måde ikke er noget ekstra, der ligger uden for undervisningen, men er en indlejret del af al undervisning, som har stor betydning for elevernes læring.

Også i Holberg

Læreren kan etablere en relation til eleverne på tre niveauer: Det faglige, det didaktiske og det personlige. På det faglige relationsniveau ligger der, ifølge Dorte Ågård, et relationsarbejde i at lade eleverne forstå relevansen af det faglige stof og at kunne trække elevernes engagement og interesse ind i noget, som umiddelbart kan forekomme dem fjernt.

"Hvorfor er det relevant at arbejde med den franske revolution, den kolde krig eller Holberg? Elever vil som regel synes, at det faglige stof, de bliver stillet overfor, er både

Elevcitater fra Dorte Ågårds afhandling:

- "Hvis det er sådan, at man har en lærer, som er positiv, så har man mere lyst til at have den lærer og større sandsynlighed for, at man faktisk hører efter, frem for at det er en lærer, som er sur og tvær."
- "Den lærer får alle til at føle, man er med, og man må godt lave fejl. Altså ligesom i dag, der skulle jeg vise noget oppe på tavlen, og han sagde 'Ja, det er rigtigt', og 'Det er godt'. Han roste mig og fik mig til at føle, at jeg godt kunne det."
- "Når læreren hjælper mig, giver det noget nærhed, og man føler, at læreren ikke bare er en robot, der står oppe ved tavlen. Hvis du føler, at du er i kontakt med din lærer, så har du måske også større sandsynlighed for faktisk at få noget ud af undervisningen."
- "Det, der giver mig respekt for en lærer, det er, hvis jeg ved, han kan være kontant. Vi skal vide, hvor hans grænse er, men samtidig må læreren også gerne lave sjov med os, lidt fis og grine lidt med os og joke."

udfordrende og svært. Hvis man så samtidig ikke kan se meningen med det, så kan det være svært at kaste sig ud i det. Særligt for unge i dag, der har svært ved at gøre noget, de ikke er umiddelbart motiverede for," siger hun og forklarer, at det relationelle her ligger i, at eleverne oplever en lærer, som gør sig

umage for at se stoffet fra deres perspektiv og hjælpe dem med at forbinde sig til det.

Men med Thomas Ziehes begreb om 'god anderledeshed' må man som lærer engang indimellem også præsentere eleverne for noget, der ikke umiddelbart giver mening, men som potentielt kan udvide deres horisont, fortæller Dorte Ågård. Her bliver det ekstra vigtigt, at læreren skaber en faglig kontakt til eleverne, og at lærerens egen begejstring kommer til udtryk.

"Når eleverne spørger: 'Hvorfor skal vi læse Erasmus Montanus, der er fra begyndelsen af 1700-tallet', kan det være lærerens egen glæde og oplevelse af værket, der trækker eleverne ind i komedien," siger hun.

Det didaktiske relationsniveau handler om arbejdsformer, og om hvordan man arbejder med stoffet, fortæller Dorte Ågård og refererer til en elev, hun interviewede i forbindelse med sin ph.d.:

"Han oplevede, at hans lærer var ligeglad med ham og de andre elever, fordi han, som eleven udtrykte det, 'bare stod ved tavlen og talte med sig selv'. Det at bruge inddragende arbejdsformer skaber mulighed for dialog og aktiv deltagelse, og det er en måde at vise, at læreren interesserer sig for eleverne, at læreren i sine didaktiske valg prioriterer at lade eleverne komme til orde og selv bearbejde stoffet", siger Dorte Ågård og fremhæver en anden vigtig del af den didaktiske relation, nemlig at eleverne oplever læreren som hjælpsom og villig til at hjælpe eleven hen over de forhindringer, der opstår i læreprocessen.

Klasseledelse er rammen om den gode relation

På det personlige relationsniveau handler det, ifølge Dorte Ågård, om at møde den enkelte elev med tillid, interesse og opmærksomhed, men også om at skabe en personlig relation på klasseniveau, som i eksemplet i indledningen.

"Når læreren kommunikerer til en hel klasse med nærvær, varme og humor, har det stor betydning for elevernes engagement og for, hvor godt de kan lide det pågældende fag. Ligesom det skaber en langt bedre hverdag for især sårbare elever at møde en klasseledelse, der er præget af både tydelighed og venlighed," siger hun.

Netop den tydelige klasseledelse, fandt Dorte Ågård ud af, spillede en afgørende

rolle for den gode relation mellem lærer og elever. Da Dorte Ågård skrev sin ph.d.-afhandling om lærer-elev-relationen, endte hun med at forstå klasseledelse som den begrebsmæssige ramme for den gode lærer-elev-relation. Klasseledelse er den arena, hvor det relationelle arbejde udspiller sig på alle de tre niveauer.

Hun peger på den såkaldte *styring-kontaktmodel*, som er grundlaget for den interpersonelle klasseledelsesforskning, som hendes arbejde bygger på. Den fokuserer, som dens navn indikerer, på to grundlæggende dimensioner af klasseledelsen: Styring og kontakt.

"Når der er en høj grad af styring og samtidig en god og venlig kontakt, skaber det motivation og stort læringsudbytte hos eleverne. Den gode relation er altså ikke bare hygge og at lade eleverne gøre det, de har lyst til. Den gode relation handler også om en lærer, der tager ansvar for at sætte rammen," siger hun og forklarer, at formår man over for hele klassen at skabe en tydelig og venlig klasseledelse, hvor man indimellem også korrigerer og stiller krav, vil den relationelle opgave også på det individuelle niveau blive mere overskuelig.

Læs mere om modellen

Styring-kontaktmodellen tager udgangspunkt i forskning, som den hollandske forsker Theo Wubbels har stået i spidsen for. Find et stort interview med forskeren i *Gymnasieforskning* nr. 4.

"Er man tydelig og imødekomende på det kollektive niveau, så vil de fleste elever kunne arbejde godt, og der vil ikke på samme måde være mange 'ekstra' opgaver i forhold til de individuelle elever med særlige behov, som ellers ofte er det, der kan få den relationelle opgave til at virke stor," siger hun.

Lærerens personlighed tæller

Spørger man Dorte Ågård, om lærerens personlighed skal i spil, når der skal skabes en god relation til eleverne i 2.a eller 3.x, svarer hun prompte 'ja', men skynder sig at tilføje, at det ikke drejer sig om at have en bestemt personlighed.

"Lærere har forskelligt temperament og stil, og deres forskellige fag kalder på forskellig didaktik. Men de samme grundlæggende kvaliteter – tydelighed og venlighed – kan komme til udtryk på tværs af disse forskelle. Jeg plejer at sige, at det er vigtigt, at man viser eleverne lidt af, hvad man er for et menneske, men det er slet ikke sådan, at man skal have en bestemt personlighed."

Igen hiver hun et eksempel frem fra sin ph.d.:

"En af de lærere, som eleverne rigtig godt kunne lide, var en lidt introvert matematiklærer. Men han var virkelig venlig og hjælpsom og gav eleverne følelsen af, at han ville stå på hovedet for dem rent fagligt. Det kan godt være, at man ikke har lyst til at være meget personlig, men venlighed og nærvær kan også komme til udtryk på andre måder," siger hun.

Uanset personlighedstype er det at skabe en god lærer-elev-relation, ifølge Dorte Ågård, en hårfin balance, for hvor omsorgsfuld skal man være? Og hvor meget skal man give af sig selv?

"Vi taler ofte om professionel distance. Jeg vil hellere snakke om professionel nærhed, hvor man hele tiden er klar over, at man selv er lærer, og de er elever," siger hun og fortæller, at en af faldgruberne i lærer-elev-relationen er at indtage rollen som nær ven, terapeut eller forælder, hvor man vil løse alle elevernes problemer.

"Hvis man begynder at skrue ned for sine faglige krav til eleverne og forsøger at fjerne alle bump på vejen, så er man gået for langt. Man kommer til at signalere: 'Jeg kan godt lide dig, men du kan nok ikke finde ud af det faglige'. Det er at gøre sine elever en

Sådan tager I fælles ansvar for det relationelle arbejde

- Inviter hinanden ind i jeres undervisning.
Observer eleverne og se hvordan de arbejder og interagerer med hinanden – og hvordan I selv interagerer med eleverne på både det personlige, didaktiske og faglige niveau.
- Få overblik i klasseteamet over jeres kommunikationsmønstre til de enkelte elever.
Er der elever, som ingen af jer snakker ret meget med? Øg målrettet kontakten til de elever.
- Fortæl hinanden om udfordrende situationer med elever, som gik godt eller ikke gik godt. Samtalerne skal være til gensidig inspiration.
- Aftal fælles rutiner for timestarten.
Fx fem minutters hyggesnak og oplevelse af klassefællesskab, faglige opvarmningsøvelser – og lukkede skærme.
- Afprøv sammen en vifte af arbejdsformer, der aktiverer og muliggør interaktioner med eleverne. Afprøv også brain breaks, der giver god stemning og ny energi.
- Brug teammøderne til sammen at blive klogere på jeres undervisning. Skru ned for 'siden sidst' og udveksling af informationer. Fokuser på jeres fælles indsats omkring det relationelle arbejde.
- Ledelsen skal skemalægge teammøderne.

Kilde: Dorte Ågård

bjørnetjeneste, hvis man for at skabe en god relation slækker på krav og forventninger," siger hun og peger på, at der også kan være en faldgrube i at komme til at føle sig meget personligt forpligtet i forhold til eleverne.

"Det kan være en virkelig svær balance, for der er elever med store sociale problemer, og der er elever med store psykiske problemer. Her skal man være så god og nærværende en lærer, man kan, men man skal også kunne sige fra – og evt. hjælpe

"En af de lærere, som eleverne rigtig godt kunne lide, var en lidt introvert matematiklærer. Men han var virkelig venlig og hjælpsom og gav eleverne følelsen af, at han ville stå på hovedet for dem rent fagligt."

Dorte Ågård

videre til en mentor eller en psykolog," siger hun og tilføjer, at der her altid skal være rum til en undtagelse.

"Jeg håber, at alle lærere har en erfaring med, at man nogle gange gør en undtagelse. At man nogle gange gør noget særligt for en elev, der har brug for det. Man kan bare ikke gøre det for alle eleverne," siger Dorte Ågård.

Den relationelle opgave er fælles

Skal det lykkes at integrere den relationelle opgave som en vigtig del af gymnasielærerjobbet, er det ifølge Dorte Ågård afgørende, at den løftes i fællesskab. Netop den erkendelse ser hun i disse år vokse frem ude på gymnasierne.

"Det handler om at tage fælles ansvar for, hvordan eleverne har det og trives. Det gør man blandt andet gennem en fælles klasseledelse med fælles rutiner og tiltag. Det kan være, at man bliver enige om og iværksætter nogle tiltag i 2.a, hvor mange har diagnoser eller på anden vis er udfordrede. Eller at man laver en skærmpolitik, der gælder i alle klasser. På den måde er det noget, man er enige om, og den enkelte lærer bliver aflastet og kommer ikke til at stå alene med det," siger hun.

At skabe fælles fodslag om den relationelle opgave kan man, ifølge Dorte Ågård, også gøre ved at bruge sine kolleger og sin ledelse som sparringspartnere, når man skal udvikle sine relationelle kompetencer.

"Jeg oplever, at lærere i dag har lyst til at sparre med hinanden, lukke døren op og invitere kolleger med ind, som kan være med til at diskutere, hvad der er brug for at justere i klasseledelsen i lige præcis 2.a.

Nogle gange er det små greb, der skal til, fx at bruge de fem minutter til hyggesnak ved timens start eller at vise lidt mere imødekommenhed. Det kan godt være, at det føles akavet første gang, men ved at få hjælp fra

sine kolleger eller sine ledere, kan man sagtens blive bedre," siger Dorte Ågård. ●

Dorte Ågård er forsker med speciale i klasseledelse, motivation og lærer-elev-relationer. Hun har en ph.d. fra Aarhus Universitet med afhandlingen "Motiverende relationer".

Læs mere på gymnasieforskning.dk

- ☐ Lærer-elev-relationens betydning for gymnasieelevers motivation: Dorte Ågård.
- ☐ Succesfulde lærere er venlige og tager styringen. Interview med Theo Wubbels.

Lærerværelset Læser: Skal man high-five en elev, når de har løst en opgave?

Hør to undervisere og en uddannelsesleder fra Aarhus Statsgymnasium diskutere Dorte Ågård's pointer fra denne artikel. For hvor langt skal man egentlig gå i relationerne til eleverne? Og hvor meget skal man give af sig selv?

